

ZE SLOVNÍKU STŘEDOVĚKÉ LATINY: *FATATOR A FETIX*¹

HANA ŠEDINOVÁ (Praha)

V současné době se kolektiv *Slovníku středověké latiny v českých zemích* (dále *SSL*)² věnuje vedle obvyklé práce na slovníkových heslech a na přípravě sešitu 22 do tisku také postupné revizi hesel již publikovaných v sešitech 1–21, jež souvisí se souběžnou přípravou elektronické verze *SSL*. K menším či větším změnám dojde mimo jiné v zoologických heslech. Vedle jmen živočichů, jež jsou obsažena již v Georgesově latinsko-německém slovníku³ a do *SSL* jsou zařazována pouze v případě, že se dané slovo vyskytuje v bohemikálních pramenech v odlišné variantě nebo s posunutým či zcela odlišným významem, tvoří korpus zoologických termínů rovněž slova z klasické latiny, která v Georgesově slovníku obsažena nejsou, nebo slova zcela nová, jež vznikla až ve středověku.

Významným zdrojem zoologických termínů jsou pro *SSL* především *Glosář a Bohemář* Bartoloměje z Chlumce řečeného Klaret (14. stol.)⁴. Autor čerpal jména zvířat na prvním místě z encyklopedie *De natura re-*

¹ Tento příspěvek vznikl s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (RVO: 67985955) – Filosofického ústavu Akademie věd České republiky.

² *Latinitatis medii aevi lexicon Bohemorum – Slovník středověké latiny v českých zemích*, Praha 1977–.

³ Srov. *Ausführliches lateinisch-deutsches Handwörterbuch*, I–II, (Hrsg.) KARL ERNST GEORGES – HEINRICH GEORGES, Hannover 1913⁸.

⁴ Srov. KLARET, *Bohemarius*, in: *Klaret a jeho družina*, I, (vyd.) VÁCLAV FLAJŠHANS, Praha 1926, s. 40–72; TÝŽ, *Glossarius*, in: *Klaret a jeho družina*, I, (vyd.) VÁCLAV FLAJŠHANS, Praha 1926, s. 104–202.

rum Tomáše z Cantimpré (popř. od Alberta Velikého, který použil Tomášův text jako hlavní pramen pro knihy XXI–XXVI svého spisu *De animalibus*), podoba jeho hesel se však od variant nacházejících se u Tomáše nebo Alberta někdy méně, jindy podstatněji liší. K latinským výrazům připojil Klaret staročeské ekvivalenty, z nichž mnohé kdysi popsal a emendoval profesor Bohumil Ryba. Díky jeho vynikajícím studiím, vydaným v *Listech filologických* v letech 1940 a 1942,⁵ jsou v mnoha zoologických heslech *SSL* vyloženy Klaretovy termíny správně z hlediska etymologického i sémantického.

Bohumil Ryba byl detailně obeznámen jak s Aristotelovým dílem *Historia animalium*, z něhož pochází (přímo či prostřednictvím latinských autorů Plinia Staršího a Isidora ze Sevilly) většina středověkých zoologických termínů, tak s encyklopedií Tomáše z Cantimpré, v níž rozpoznal Klaretův zdroj (v té době ještě neexistovala moderní edice Tomášovy encyklopedie, takže B. Ryba pracoval s jejím opisem, uloženým v Národní knihovně v Praze pod signaturou XIV A 15). Tušil rovněž, že některá jména živočichů pronikla z Aristotelových zoologických pojednání do středověkých děl přes arabské prostředí, v českých podmínkách však neměl možnost se tímto problémem fundovaně zabývat. Navíc edice latinského překladu Aristotelových tří hlavních zoologických spisů, jež pořídil v první polovině 13. století z arabské verze Michael Scotus a jenž se stal významným pramenem Tomáše z Cantimpré, vyšla teprve v r. 1994⁶ a kritická edice díla *Historia animalium*, která by měla porovnávat latinský text s arabskou verzí, se ještě stále připravuje.⁷

⁵ Srov. zejména BOHUMIL RYBA, *Několik nejasných latinsko-českých dvojic jmen ptáků v Klaretově Glosáři*, in: *Listy filologické* 67, 1940, s. 320–335; Tyž, *K nejstarším latinsko-českým slovníkům*, in: *Listy filologické* 69, 1942, s. 1–19, 123–127 a 233–244.

⁶ Srov. ARISTOTELES LATINUS, *De animalibus libri XIX in der Übersetzung des Michael Scotus (Buch I–XIV)*, (ed.) BENEDIKT KONRAD VOLLMANN, München 1994.

⁷ Toto vydání připravuje Aafke van Oppenraay, která prozatím vydala Michaelův latinský překlad druhých dvou Aristotelových zoologických spisů, srov. ARISTOTELES LATINUS, *De animalibus. Michael Scot's Arabic-Latin Translation*, III: *Books XV–XIX: Generation of Animals*, (ed.) AAFKE VAN OPPENRAAY, Leiden – New York – Köln 1992; ARISTOTELES LATINUS, *De animalibus. Michael Scot's Arabic-Latin Translation*, II: *Books XI–XIV: Parts of Animals*, (ed.) AAFKE VAN OPPENRAAY, Leiden – Boston – Köln 1998.

S těmito moderními edicemi se autoři *SSL* seznámili až v nedávné době a využili je prozatím k přesnější nebo zcela nové identifikaci termínů označujících u Klareta a Tomáše z Cantimpré mořská monstra,⁸ jimž věnoval B. Ryba ve svých studiích menší pozornost než jménům jiných živočichů. Ukázalo se, že jen několik málo výrazů vychází z arabských překladů původních řeckých termínů a že většina vznikla pouhou transkripcí z řečtiny do arabštiny a poté z arabštiny do latiny. V průběhu tohoto procesu však došlo v důsledku odlišné fonetiky těchto tří jazyků k tak velkým hláskovým změnám v původních Aristotelových termínech, že latinská slova již téměř nepřipomínala řecké výrazy nebo jejich latinizované formy, známé z encyklopedií Plinia Staršího či Isidora ze Sevilly. Ke změnám došlo leckdy rovněž v popisu jednotlivých živočichů, takže tyto termíny již lze pokládat za zcela nová slova, označující mořské tvory obdařené novými tělesnými rysy, vlastnostmi či chováním.

Znalost cesty, po níž pronikly Aristotelovy termíny přes arabskou a latinskou verzi jeho spisů do středověkých encyklopedií a lexikografických děl, by měla napomoci nejen k identifikaci Tomášových a Klaretových mořských monster, ale i při řešení některých nejasností týkajících se termínů, jež označují ptáky a další skupiny živočichů. I když jsou mnohé z nich díky práci B. Ryby srozumitelné, u některých zůstala nevyřešena etymologie nebo jejich přesný význam a jiné se v minulosti určit vůbec nepodařilo. Stejně jako rubrika *Ze staročeského slovníku*,⁹ kterou nedávno obnovili pracovníci z oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, by měla i rubrika *Ze Slovníku středověké latiny* sloužit k publikování drobných článků, jež by se zabývaly nejasnými slovníkovými hesly a jež by nejen doplňovaly studie B. Ryby, ale rovněž informovaly čtenáře o práci na heslech připravovaných pro publikaci v letech následujících.

⁸ SROV. HANA ŠEDINOVÁ, *Mořská monstra v díle Tomáše z Cantimpré a Bartoloměje z Chlumce řečeného Klaret*, in: *Listy filologické* 128, 2005, s. 295–343; TÁŽ, *Mirabilia nebo terribilia? Symbolika mořských monster ve středověku*, in: *Listy filologické* 129, 2006, s. 83–116; TOMÁŠ Z CANTIMPRÉ, *De monstris marinis (De natura rerum VI) – Mořská monstra (O přírodě VI)*, edice, překlad, úvodní studie a komentář HANA ŠEDINOVÁ, Praha 2008.

⁹ SROV. MILADA HOMOLKOVÁ – KATEŘINA VOLEKOVÁ, *Ze staročeského slovníku: zdrušec a živodně*, in: *Listy filologické* 133, 2010, s. 391–395.

Ptáci *fatator* a *fetix*

Obě jména zařazuje Klaret ve svém *Glosáři* do kapitoly nazvané *De volatilibus compestribus* (Polní ptactvo) a uvádí je v těchto dvojicích: *fatator neczaneek* (v. 298) a *czanka fetix* (v. 263). Klaret nečerpá přímo z Aristotela, nýbrž inspiroval se, jak uvádí již B. Ryba, textem Tomáše z Cantimpré, který o obou ptácích pojednal ve zvláštních kapitolách. Nejprve popisuje chování ptáka jménem *fatator*, který tolik touží po mládětech, že nevydrží čekat na jaro, kdy se chystají k vyvedení mladých ostatní ptáci, a naklade vejce příliš brzy. A tak dojde k tomu, že „dědictví“, k němuž se na začátku s takovým spěchem upínal, zůstane bez požehnání a z žádného vejce se nevyklíhne mládě. Úspěšná je teprve druhá snůška, kterou tento pták realizuje až s příchodem tepla.¹⁰ Naproti tomu maličký pták, kterého Tomáš z Cantimpré popisuje v následující kapitole a pojmenovává jej *fetix*, si počíná mnohem moudřeji. I on klade vejce dvakrát za rok, nepouští se však do tohoto úkolu příliš brzy, jako to dělá *fatator*, nýbrž vyčká, až přijde vhodný čas (to jest letní teplo); a za toto rozumné chování se mu dostává odměny v mimořádně početném potomstvu.¹¹

¹⁰ Srov. TOMÁŠ Z CANTIMPRÉ, *De natura rerum*, V,47, (ed.) HELMUT BOESE, Berlin – New York 1973: *De fatatore. Fatator avis est orientis partes inhabitans. Hec avis procreandorum fetuum naturaliter cupida preanticipat tempus veris, quo scilicet ceterae aves solent initiare conceptus. Unde fit, ut hereditas, ad quam festinatur in principio, in fine careat benedictione. Ova enim, que facit ante vernum tempus, tunc scilicet cum adhuc frigus infestat, omnia per hyemem corrumpuntur nec fetuum effectum habent. Sed habet remedium ad solamen: sequente enim tempore calido iterato coit et facit ova; et sic ova posteriora complentur et pullos faciunt. Hoc contra omnes fere aves agrestes, que semel in anno coeunt et ova faciunt atque pullificant.* Srov. též ALBERT VELIKÝ, *De animalibus*, XXIII,110, (ed.) HERMANN STADLER, Münster 1916–1920 (*fatator*); VINCENC Z BEAUVAIS, *Speculum naturale*, XVI,73, Dovai 1624, přetisk Graz 1964–1965 (*fatator*); KONRAD VON MEGENBERG, *Das Buch der Natur*, IIIB,31, (ed.) FRANZ PFEIFFER, Stuttgart 1861, přetisk Hildesheim – Zürich – New York 1994 (*fatator*). Jméno ptáka [f]acator s marginální glosou *neczaneek* uvádí také PAVEL ŽÍDEK, *Liber viginti arcium*, fol. 176vb (vyd. ALENA HADRAVOVÁ, in: *Knihy dvacatera umění mistra Pavla Židka – část přírodovědná*, Praha 2008, s. 133), jeho popis se však liší od uvedeného místa u Aristotela i jeho recepce u Tomáše z Cantimpré.

¹¹ Srov. TOMÁŠ Z CANTIMPRÉ, *De natura rerum*, V,48: *De fetice. Fetix quoque avis est preter illam quam prediximus fatatorem, ut dicit Aristotiles, que etiam licet corpore parva sit, fructu tamen magnifica. Hec enim, ut Aristotiles in libro De animalibus testatur, bis in anno pullificat et pulli eius ad debitam vitam et formam perveniunt. Et*

Inspiraci textem Tomáše z Cantimpré potvrzují podle B. Ryby i české ekvivalenty, které Klaret k těmto latinským jménům připojil. *Nečánek* souvisí podle bohemistů snad se slovem *nečán*, „(v)nečas“, „ne(v)čas“, takže by přílehlavě označovalo ptáka, který klade vejce v nepravý čas, příliš brzy, popřípadě by, stejně jako *čánka*, mohlo mít spojitost se slovesem *čajati*, „čekat“; v prvním případě by tedy vhodně označovalo ptáka, který je nedočkavý a „nečeká“, ve druhém ptáka, který si pro snůšku naopak „počká“ na příznivé podmínky.¹² Oproti tomu český ekvivalent *plodník*, jež nacházíme ve *Vokabuláři zvaném Lactifer* Jana Vodňanského, náleží podle svého významu ve skutečnosti k (Janem Vodňanským však neuvedenému) výrazu *fetix*.¹³

Již Bohumil Ryba rozpoznal, že je třeba zkoumat tyto dvě latinsko-české dvojice současně. Oba latinské termíny totiž mají souvislost s jednou a touž Aristotelovou pasáží, jež pojednává o četnosti kladení vajec u divokých ptáků. Podle Aristotela plodí tito ptáci pouze jednou za rok, s výjimkou vlaštovky (řec. χελιδών) a kosa (řec. κόττυφος). Kos přitom o první snůšku přichází, neboť vejce klade příliš brzy, totiž v době, kdy ještě trvá období zimy.¹⁴ Je zjevné, že kratičká Aristotelova zmínka o vlaštovce se stala základem expresivně podaného popisu moudrého ptáčka popsaneho u Tomáše z Cantimpré jako *fetix*, zatímco Aristotelův suchý popis kosa inspiroval středověkého encyklopedistu k delší pasáži věnované příliš prospíchajícimu ptáku jménem *fatator*.

hoc quia debitum tempus expectat estatis nec tempus preantecipat ut fatator, et ideo digna fructu fetus munere non frustratur. Srov. též ALBERT VELIKÝ, *De animalibus*, XXIII,111 (*fetyx*).

¹² Srov. BOHUMIL RYBA, *Několik nejasných latinsko-českých dvojic jmen ptáků v Klaretově Glosáři*, s. 327–328. Srov. též *Staročeský slovník*, Praha 1977, s. v. *nečánek*.

¹³ Srov. BOHUMIL RYBA, *Několik nejasných latinsko-českých dvojic jmen ptáků v Klaretově Glosáři*, s. 328. Srov. též JAN VODŇANSKÝ, *Vocabularius dictus Lactifer*, Plzeň 1511, fol. nn 3ra: *Fatator, -oris m(asc.) t(ercie), avis est orientis partes inhabitans. Hec avis procreandorum fetuum naturaliter cupida preantecipat tempus veris, quo ceterae aves solent initiare conceptus. Unde fit, quod ova, que tunc facit, per hiemem corrumpuntur nec fetuum effectum faciunt. Sed habet remedium ad solamen: tempore enim calido iterato facit ova et pullos educit. Plodniik.*

¹⁴ Srov. ARISTOTELÉS, *Historia animalium*, V,13, 544a25–29 (ed. PIERRE LOUIS, Paris 1964–1969): Τῶν δ' ὀρνέων τὰ μὲν ἄγρια, ὡς περ εἰρηται, ἀπαξ ὀχεύεταί καὶ τίκτει τὰ πλείστα, χελιδῶν δὲ δις τίκτει καὶ κόττυφος. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τοῦ κοττύφου ὑπὸ χειμῶνος ἀπόλλυται (πρωϊαίτατα γὰρ τίκτει τῶν ὀρνέων ἀπάντων), τὸν δ' ὕστερον τόκου εἰς τέλος ἐκτρέφει.

Autor popisu obou ptáků (Aristotelés) i bezprostřední Klaretův pramen (Tomáš z Cantimpré) jsou tedy dostatečně objasněny. Neznámý však zůstával až doposud původ Klaretových a Tomášových termínů, které se ani při důkladnějším zkoumání nejeví jako výrazy blízké řeckým tvarům *χελιδών* a *κόττυφος*.¹⁵ Díky latinskému překladu Aristotelova traktátu *Historia animalium* od Michaela Scota však můžeme v tuto chvíli identifikovat alespoň termín *fatator*. Michael Scotus totiž podává Aristotelovu pasáž v latině takto:

Aristoteles Latinus, *Hist. animal.* 544a25–28: *Avis vero agrest[e]<is> coit et ovat semel in anno. Irrundines vero ovant bis, et similiter fatocor. Et ova prima corrumpuntur propter hiemem, ova vero posteriora complentur et faciunt pullos.*¹⁶

Latinské *f* v Michaelově termínu *fatocor* namísto řeckého písmene *κ* v původním Aristotelově termínu *κόττυφος* je na první pohled překvapivé, avšak vysvětlitelné. Tato změna se v textu Michaela Scota objevuje u více zoologických termínů, kupříkladu u jména mořského monstra *fastaleon*, které označovalo u Aristotela pod jménem *κεστρεύς* některý druh cípala; překladatel Aristotelova textu do arabštiny použil na místě řeckého písmene *kappa* nikoli arabské písmeno *káf*, nýbrž ražené *qáf*, které Michael Scotus četl omylem jako písmeno *fá'* (obě arabská písmena se liší graficky jen málo);¹⁷ ke stejné chybě došlo pravděpodobně i v případě řeckého slova *κόττυφος*, „kos“. Dokud však Aafke

¹⁵ Vydavatel Aristotelova díla *De animalibus* HERMANN STADLER (in: ALBERTUS MAGNUS, *De animalibus*, s. 1493–1494) nepodává u jména *fetyx* žádný návrh, u jména *fatator* navrhuje s otazníkem spojitost s řec. *φάττα*. Překladatelé Albertova spisu KENNETH F. KITCHEL JR. a IRVEN MICHAEL RESNICK, in: ALBERTUS MAGNUS, *On Animals. A Medieval Summa Zoologica*, Baltimore – London 1999, s. 1623, pozn. 338, pokládají původ jména *fatator* za nejasný, naproti tomu u jména *fetyx*, tamt., s. 1624, pozn. 342, zvažují možnost, zda se v tomto případě (a nikoli u jména *fetyx*) nejedná o středolatinskou variantu řec. *φάττα*, označujícího druh holuba; návrh však nepodporují žádným vysvětlením, proč je jméno spojeno u Alberta s popisem vlaštovky.

¹⁶ Kromě podoby *fatocor* nacházíme u Michaela Scota na jiném místě za jméno *κόττυφος* středolatinskou variantu *foccocoz*; srov. ARISTOTELES LATINUS, *Historia animalium*, 616a4–5, o stavbě hnízda: *Et similiter facit foccokoz et citita, quoniam nidum suum componunt sperice, et habet introitum parvum*. Originální text ARISTOTELE, *Historia animalium*, IX,13, 616a3–4, zní: *Ταὐτὸ δὲ τοῦτο ποιεῖ καὶ ὁ κόττυφος καὶ ἡ κίττα, καὶ τὰ ἐντὸς τῆς νεοστιᾶς ἐκ τούτων ποιοῦνται*.

¹⁷ Srov. HANA ŠEDINOVÁ, *Komentář*, in: TOMÁŠ Z CANTIMPRÉ, *De monstis marinis (De natura rerum VI) – Mořská monstra (O přírodě VI)*, s. 237.

van Oppenraay nevydá kritickou edici Michaelova latinského překladu Aristotelova traktátu *Historia animalium*, jež má obsahovat latinsko-arabsko-řecké rejstříky, nebudou latinisté, kteří nejsou znalí arabštiny do té míry, aby mohli číst arabský překlad Aristotelova traktátu (navíc v rukopise), znát podobu arabského mezičlátku.

Termín *fetix* můžeme naproti tomu určit jen hypoteticky. Tento výraz se objevuje až u Tomáše z Cantimpré (Michael Scotus překládá Aristotelův termín χελιδών zásadně klasickým latinským *hirundo*, byť ve středolatinských variantách *irruno*, *yrundo* apod.).¹⁸ V hesle publikovaném v *SSL* se předpokládá, že se jedná o odvozeninu od slovesa *fetare*, „mít mláďata“; tato etymologie by odpovídala chování vlaštovky a souzněl by s ní i český ekvivalent *plodník* Jana Vodňanského (byť uvádí autor tento překlad omylem u slova *fatator*). Tomáš z Cantimpré však nové zoologické termíny netvořil – jména živočichů přejímal ze svých pramenů, které ve většině kapitol jmenuje. Lze tedy oprávněně předpokládat, že také jméno *fetix* pochází původně od Aristotela, na něhož Tomáš v kapitole o tomto ptáku odkazuje.

Rozbor Tomášových názvů mořských monster ukázal, že se Tomáš při přejímání pasáží z Michaelova překladu Aristotela dopouštěl nejen menších omylů, ale někdy i velmi závažných pochybení.¹⁹ V důsledku nepochopení předlohy mohlo vzniknout i jméno *fetix*. Bezprostředně po krátké pasáži o vlaštovce a kosu píše totiž Aristotelés o plození domácích ptáků a uvádí, že holubi a slepice kladou vejce nikoli jednou ročně, jako je tomu u divokých ptáků, nebo dvakrát za rok, jako vlaštovka a kos, nýbrž mnohokrát během roku. Poté jmenuje různé druhy holubů. Holub hřivnác, řec. φάρτα, je u Michaela Scota přepsán jako *fehita* (a v jiných pasážích též jako *feita*):

¹⁸ Kromě místa citovaného výše srov. též např. ARISTOTELES LATINUS, *Historia animalium*, 563a12–14, kde se opětovně uvádí, že oproti ostatním masožravým ptákům, kteří kladou vejce jen jednou ročně, vyvádí vlaštovka mláďata dvakrát do roka: *Et aves, que comedunt carnes, non ovant nisi semel in anno preter irrundines, quoniam ille sole inter comedentes carnes pullificant bis*. Srov. ARISTOTELÉS, *Historia animalium*, VI,5, 563a12–14 (χελιδών).

¹⁹ Tomáš kupříkladu ze slona učinil mořské monstrum, jež pojmenoval výrazem *caab*, který u Michaela označoval sloní kotníky. Stvořil rovněž nové mořské monstrum, jehož jméno *barchora* a první věty popisující jeho chování vycházejí z Aristotelovy pasáže o měkkýši ostrance (řec. πορφύρα), zatímco zbývající část popisu odpovídá následujícímu Aristotelovu textu věnovanému mořské želvě. Srov. HANA ŠEDINOVÁ, *Komentář*, in: TOMÁŠ Z CANTIMPRÉ, *De monstribus marinis (De natura rerum VI) – Mořská monstra (O přírodě VI)*, s. 203–205 a 188–191.

Aristoteles Latinus, *Hist. animal.* 544b1–8: *Et multe aves assimilantur columbis, sicut et fehita. Et maior omnibus est delen, deinde fehita, et minor est targata. Et columbe ovant omni tempore et faciunt pullos, cum fuerit locus sue mansionis calidus et fuerit cibus eorum paratus; sin autem non, nisi estate tantum.*²⁰

Je možné, že Tomáš z Cantimpré převzal z Michaelova překladu pasáže pojednávající o kladení vajec u ptáků popis a jméno druhého ptáka (kosa), zatímco chování prvního ptáka (vlaštovky) spojil omylem s chováním holubů a označil jej jménem, které v Michaelově překladu náleží nikoli vlaštovce, nýbrž holubu hřivnáči. Je přitom pravděpodobné, že si pod jmény *fatator* a *fetix* nepředstavoval kosa a vlaštovku, které popisuje v téže knize pod klasickými latinskými jmény *irundo* (*hyrundo*) a *merula*.²¹ O jaké ptáky se jedná, nebylo bezpochyby jasné ani Klaretovi a Janu Vodňanskému, a proto vytvořili české ekvivalenty na základě typického chování těchto opeřenců, zatímco pro klasická jména *hirundo* a *merula* použili běžně užívané české ekvivalenty.²²

²⁰ Srov. též ARISTOTELES LATINUS, *Historia animalium*, 562b3–10: *Et omne, quod assimilatur columbe, faciunt duo ova, sicut turtures et feita, et multotiens faciunt tria. Et turtures et fehita ovant bis in vere et sepe ter, set non tercio, nisi quando corrumpitur; tam. 562b26–27: Et aliqui dixerunt, quod turtures et feita coeunt post tres menses.*

²¹ Srov. TOMÁŠ Z CANTIMPRÉ, *De natura rerum*, V,66 a 88.

²² Srov. pro označení vlaštovky KLARET, *Bohemarius*, 94: *wlastowyczye fiat yrundo*, a *Glossarius*, 235: *wlastovecz sit yrundo*; JAN VODŇANSKÝ, *Vocabularius dictus Lactifer*, fol. nn 4ra: *Irundo ... lasstowice*; pro označení drozda či kosa (tj. černého „drozda“) KLARET, *Bohemarius*, 93: *merula drozn*, a *Glossarius*, 251: *merula drozn*; JAN VODŇANSKÝ, *Vocabularius dictus Lactifer*, fol. nn 4va: *merulus, -li et hec merula, -le ... drozd.*

Summary

FROM THE *DICTIONARY OF MEDIEVAL LATIN* IN CZECH LANDS: *FATATOR* AND *FETIX*

The main aim of this article is to identify origin and meaning of two Latin names of birds, *fatator* (probably the blackbird) and *fetix* (probably the swallow), in the works of Thomas of Cantimpré and Czech medieval lexicographer Bartholomaeus de Solencia dictus Claretus. Both works employ names of animals that are extremely difficult to interpret either semantically or linguistically and whose Greek or Latin origin is not immediately clear. Most of them are attached to animals the description of which Thomas claims to be derived from Aristotle. Thomas used the Latin translation from Arabic made by Michael Scotus. Due to phonetical differences between these languages as well as inaccuracies and mistakes in both translations, the text of Aristotle and the forms of the original Greek names were variously modified.

Keywords: Medieval Latin; medieval lexicography; medieval zoology; latin names of birds; Bartholomaeus de Solencia dictus Claretus; Aristoteles; Aristoteles Latinus; Michael Scotus; Thomas of Cantimpré

HANA ŠEDINOVÁ, Kabinet pro klasická studia FLÚ AV ČR,
v. v. i., Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, sedinova@ics.cas.cz.